

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ДРУГА СЕКЦІЯ

СПРАВА “ПОЛТОРАЧЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ”

(заява № 77317/01)

РІШЕННЯ

Страсбург

18 січня 2005

Це рішення набуває статусу остаточного відповідно до обставин, що зазначені в частині 2 статті 44 Конвенції. Воно може бути редакційно відредаговане.

У справі “Полтораченко проти України”,

Європейський суд з прав людини (Друга секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

п.Ж.-П.Коста, Голова,

п. А. Бака,

п. І. Кабрал Баррето,

п. К.Юнгверт,

п.В.Буткевич,

пані А. Мулароні

пані Д. Йочене, судді,

а також пані С.Долле, секретар секції,

порадившись у нарадчій кімнаті 14 грудня 2004 р.,

вносить це рішення, яке було прийняте того ж дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа ґрунтується на заяві (№ 77317/01) проти України, яка була подана до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав і основних свобод людини (далі – Конвенція), громадянином України, п. Олексієм Никифоровичем Полтораченком (далі – заявник), 5 жовтня 2001 р.
2. Уряд України (далі - Уряд) представляли його представники у Суді пані Валерія Лутковська, яку змінила пані Зоряна Бортновська.
3. Справа була комунікована Уряду 22 травня 2003 року. Цього ж дня Друга секція Суду вирішила розглядати справу щодо прийнятності та суті одночасно (стаття 29 § 3 Конвенції та правило 54А Регламенту Суду). Вона також вирішила надати розгляду цієї заяви пріоритет з огляду на вік заявника (правило 41 Регламенту).
4. Заявник та Уряд надали свої зауваження щодо прийнятності та суті (п. 1 правила 59 Регламенту).

ФАКТИ

5. Заявник, громадянин України, народився у 1919 році в Росії, зараз проживає у м. Бахчисарай, Автономна Республіка Крим.

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Обставини справи згідно з матеріалами, поданими сторонами, можуть бути підсумовані таким чином.
7. 8 жовтня 1991 року Судацький міський суд виніс рішення, яким зобов'язав Міністерство автомобільного і сільськогосподарського машинобудівництва ССРСР (далі – Міністерство) сплатити заявнику 20500 рублів (не враховуючи державне мито) за використання його авторського винаходу та для покриття понесених ним витрат.

8. 9 грудня 1991 року Міністерство сплатило заявнику 18140 рублів за його винахід, на який було видане авторське свідоцтво. Сплачена заявнику сума була перерахована йому через Ощадний банк СРСР. 20 січня 1992 року на рахунок заявника в Бахчисарайське відділення Ощадного банку України надійшло 17414 рублів.
9. У 1996 році ця сума була проіндексована відповідно до Закону України “Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України” від 2 січня 1992 року і вклад заявника на рахунку № 42 у відділенні Ощадного банку в кінцевому підрахунку склав 18284,70 грн.¹
10. У лютому 1998 року заявник у Бахчисарайському міському суді розпочав провадження з адміністративно-правових відносин проти банку та його керуючого щодо незаконної відмови видати його вклади з рахунків №42 і № 4692. 16 березня 1998 року Бахчисарайський міський суд відмовив у задоволенні скарги заявника у зв’язку з її необґрунтованістю. 20 квітня 1998 року Верховний суд АРК скасував зазначене рішення і направив справу на новий розгляд.
11. 15 червня 1998 року Бахчисарайський міський суд зобов’язав відділення Ощадного банку України №4554 виплатити заявнику 18284,70 грн. з його рахунку №42. Суд також вирішив, що 977,20 грн. повинні бути виплачені заявнику з його рахунку №4692. 27 липня 1998 року Верховний суд АРК скасував вказане рішення і направив справу на новий розгляд. Суд, зокрема, зазначив, що спір про право, який виник у цій справі, повинен вирішуватися у порядку позовного провадження, а не адміністративного.
12. У жовтні 1999 року заявник розпочав позовне провадження у Бахчисарайському міському суді проти Ощадного банку, вимагаючи повернення утриманих банком коштів. Заявник, зокрема, стверджував, що ці кошти не були вкладом, а були оплатою за його авторський винахід, які були перераховані йому з Москви через Ощадний банк, але ніколи йому не видавалися.
13. 29 листопада 1999 року заявник подав заяву (нове позовне провадження) до Бахчисарайського міського суду проти Ощадного банку, вимагаючи повернення йому коштів у розмірі 18284,70 грн.
14. 6 грудня 1999 року Бахчисарайський міський суд залишив скаргу заявника, подану проти банку та його керуючого, без розгляду через те, що в цьому самому суді вже розпочате позовне провадження щодо повернення заявнику внеску з Ощадного банку.
15. 30 листопада 2000 року суд переніс слухання справи на 28 січня 2000 року, а потім на 25 лютого 2000 року у зв’язку з службовою поїздкою судді.

¹ 3536.42 ЄВРО

16. 25 лютого 2000 року суд відмовив заявнику у задоволенні позову. 10 квітня 2000 року Верховний суд АРК скасував це рішення і направив справу на новий розгляд.
17. 22 травня 2000 року матеріали справи були направлені до Бахчисарайського міського суду. Судове засідання було призначене на 10 липня 2000 року.
18. 9 жовтня 2000 року слухання справи було перенесене на 15 січня 2001 року у зв'язку з неявкою відповідача.
19. 15 січня 2001 року Бахчисарайський міський суд задовольнив позов заявника та присудив стягнути на його користь 18284,70 грн. з Ощадного банку, оскільки ця сума не була “проіндексованим” внеском до Ощадного банку України. Щодо “проіндексованого” Ощадним банком внеску, який знаходиться на його рахунку №4692, то суд встановив, що заявник не намагався повернути ці кошти.
20. 6 квітня 2001 року Президія Верховного суду АРК за протестом голови Верховного суду АРК скасувала рішення від 15 січня 2001 року. Вона також відмовила у задоволенні позовних вимог заявника про повернення 18284,70 грн. у зв'язку з їх необґрунтованістю.

II. ВІДПОВІДНЕ ВНУТРІШНЄ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКА

21. Відповідне внутрішнє законодавство наведено у рішенні від 9 листопада 2004 року у справі “Світлана Науменко проти України” (заява №41984/98).

ЩОДО ПРАВА

I. Стверджуване порушення статті 6 § 1 Конвенції

22. Заявник стверджує, що тривалість провадження у його справі була невиправдано довгою. Він також скаржився, що провадження було несправедливим через скасування за протестом голови Верховного суду АРК в порядку нагляду остаточного та обов'язкового рішення, винесеного на його користь. Він посилався на статтю 6 § 1 Конвенції, яка передбачає:

“Кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків...має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом, встановленим законом.”

A. Щодо прийнятності скарг

I. Щодо тривалості провадження

23. Уряд перш за все заперечив проти розгляду питання у справі заявника щодо “розумного строку” в сенсі статті 6 § 1, яке порушив Суд за своєї власною ініціативою. Тому Уряд просив не досліджувати це питання.
24. Заявник не надав коментарів на це твердження Уряду. Хоча він зазначив, що твердження Міністерства юстиції щодо неприйнятності заяви є необґрунтованими.
25. Суд підтверджує свої повноваження переглядати обставини, на які скаржить заявник, у повній відповідності до вимог Конвенції. Для виконання цього завдання Суд вправі посилається на факти справи, які встановлені на підставі доказів, наданих йому, характеризувати на підставі закону інші факти, ніж ті, які надаються заявником, а також, якщо необхідно, оцінювати факти в інший спосіб. Більше того, Суд повинен брати до уваги не тільки початкову заяву, але також додаткові документи, які призначені для доповнення останньої з метою усунення початкових недоліків та незрозумілостей (див. *Фоті та інші проти Італії*, рішення від 10 грудня 1982, С. А № 56, п. 44). Тому Суд відхиляє заперечення Уряду щодо дослідження Судом *ex officio* питання розумності тривалості провадження у справі заявника.
26. Далі Уряд зауважив, що було два окремих провадження у справі заявника: позовне провадження та провадження у справах, які виникають з адміністративних правовідносин. Щодо позовного провадження, то воно закінчилося 29 листопада 1999 року, тобто більше ніж за 6 місяців до подачі заяви до Суду. Щодо другого провадження, то Уряд вважав, що його тривалість не перевищила розумного строку в сенсі статті 6 § 1 Конвенції, оскільки вона тривала один рік та чотири місяці. Тому він вважав, що ці скарги слід відхилити як такі, що явно необґрунтовані.
27. Суд вважає, що в цій справі шестимісячний термін, передбачений статтею 35 § 1 Конвенції, повинен відраховуватися з 6 квітня 2001 року – дати закінчення обох вищезазначених проваджень (див. *Коваль проти України*, ухвала від 30 березня 2004 року, №65550\01). Суд вважає, що було б необґрунтовано розділяти позовне провадження та провадження у справі з адміністративно-правових відносин та оцінювати їх тривалість окремо (див. *Світлана Науменко проти України*, 341984\98, рішення від 9 листопада 2004, п. 74). Тому Суд вирішує відхилити заперечення Уряду щодо прийнятності скарг заявника на тривалість позовного провадження, які, як він вважає, були подані невчасно. Щодо питання тривалості провадження в цілому, то Суд зазначає, що воно почалося у лютому 1998 року та закінчилося 6 квітня 2001 року. Таким чином, тривалість провадження розгляду справи двома інстанціями складає три роки та два місяці. Суд вважає, що протягом цього періоду розгляд справи, як у позовному провадженні, так і в провадженні у справі з адміністративно-правових відносин, які стосувалися одного і того ж предмету звернення, зокрема, повернення коштів, які були перераховані на рахунок Ощадного банку, проходив активно та безперервно. Протягом цього періоду справа направлялася на новий розгляд тричі, розгляд справи відкладався три рази, а провадження у справах, яке

виникає з адміністративно-правових відносин було закінчене. Суд також зазначає, що протест був внесений на остаточне рішення, винесене на користь заявника.

28. Суд повторює, що “розумна” тривалість провадження повинна бути оцінена відповідно до обставин справи і з огляду на наступні критерії: складність справи, поведінка заявника та відповідних органів, а також предмет спору (див, серед іншого, *Фридлендер проти Франції*, №30979\96, п. 43, ECHR 2000-VII). Суд знову повторює, що тільки затримки, які виникли з вини держави, можуть бути підставою для встановлення невідповідності вимогам “розумного строку” (див. *Хюмер проти Польщі*, №26614\95, п. 66, рішення від 15 жовтня 1999 року).
29. У цій справі Суд вважає, що предмет судового розгляду не був особливо складним, але передбачав деякі складнощі щодо встановлення суми компенсації, яка підлягала виплаті заявнику. Проте Суд зазначає, що не дивлячись на відкладення справи та скасування в кінцевому підсумку остаточного рішення, винесеного на користь заявника, провадження у цілому з безперервним судовим розглядом не перевищило три роки та два місяці. Тому Суд приходить до висновку, що тривалість сама собою не перевищує таку, яка може вважатися “розумною” (див. *Педерсен та Баадсгард проти Данії*, №49017\99, п. 44, рішення від 19 червня 2003 року).
30. З цього слідує, що ця скарга є явно необґрунтованою і повинна бути відхилена на підставі статті 35 §§ 3 і 4 Конвенції.

2. Щодо справедливості провадження

31. Сторони не оспорювали прийнятність скарги заявника відповідно до статті 6 § 1 Конвенції в частині несправедливості. Тому, відповідно, Суд робить висновок, що вона повинна бути досліджена щодо суті, оскільки не встановлено жодних підстав для проголошення її непринятною.

В. Щодо суті скарги на справедливість розгляду

32. Уряд визнав, що в світлі справи “*Рябих проти Росії*”, рішення від 24 липня 2003 року (№52854\99) скасування у цій справі остаточного рішення від 15 січня 2001 року Президією Верховного суду АРК за протестом голови суду в порядку нагляду може бути розцінене як порушення принципів верховенства права та правової певності.
33. Заявник не надав жодних подальших коментарів з цього приводу.
34. Суд погоджується з аналізом Уряду. Ця справа є справді схожа з вищезазначеною справою “*Рябих проти Росії*”, у якій Суд встановив, що “скасування рішення (яке стало остаточним та обов’язковим)... Президією (суду)...у зв’язку із застосуванням процедури нагляду ... порушило принцип правової певності та право заявника “на суд” згідно статті 6 § 1 Конвенції...” Більше того, Суд вже раніше встановив

порушення цього положення щодо незалежності та безсторонності Верховного Суду України, коли мав справу з протестом, внесеним одним із суддів (*Світлана Науменко проти України*, №41984\98, пп. 91-92, рішення від 9 листопада 2004 року; *Трегубенко проти України* (№61333\00, п. 41, рішення від 2 листопада 2004 року).

35. Суд зазначає, що в цій справі голова Верховного суду АРК вніс протест на рішення Бахчисарайського міського суду від 15 січня 2001 року, яке набуло статусу остаточного. Постановою Президії Верховного суду АРК від 6 квітня 2001 року це рішення було скасоване, і було винесене нове рішення, яким було відмовлено у задоволенні позовних вимог заявника.
36. Суд не знаходить жодних підстав у цій справі для того, щоб відмовитися від своєї прецедентної практики. Тому Суд вирішує, що було порушення статті 6 § 1 в частині скасування остаточного та обов'язкового рішення, винесеного на користь заявника.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПРОТОКОЛУ № 1 ДО КОНВЕНЦІЇ

37. Заявник стверджує, що обставини його справи вказують також на порушення статті 1 Протоколу № 1, яка закріплює:

“Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які, на її думку, є необхідними для здійснення контролю за користування майном відповідно до загальних інтересів...”

A. Щодо прийнятності скарги

1. Щодо прийнятності статті 1 Протоколу № 1

38. Суд ще раз повторює, що відповідно до встановленої практики конвенційних органів поняття “майно” в сенсі статті 1 Протоколу № 1 може включати вимоги, на підставі яких заявник може стверджувати, що він чи вона має щонайменше “законне сподівання” на фактичне користування правом власності (див. *Пайн Велей Девелопментс ЛТД та інші проти Ірландії*, рішення від 29 листопада 1991 року, Серія А № 222, ст. 23, п. 51; *Пресос Компанія Навієра С.А. проти Бельгії*, рішення від 20 листопада 1995 року, Серія А, №332, ст. 21, п. 31). Суд вже встановив, що індексація банківських заощаджень не має відношення до цього права (*Гайдук та інші проти України*, №45526\99, ухвала від 2 липня 2002 року), хоча заборгованість згідно рішення суду може розглядатися як майно в сенсі статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції (див. *Шмалько проти України*, №60750\00, рішення від 20 липня 2004 року, п. 55).
39. Суд вважає, що вимоги цієї заяви не стосуються проіндексованого внеску в Ощадний банк України, щодо якого компетенція Суду обмежена *ratione materiae*, а стосуються остаточності та обов'язковості

рішення, винесеного на користь заявника. У зв'язку з цим Суд визначає, що стаття 1 Протоколу № 1 є прийнятною у цій справі.

2. Щодо інших аспектів прийнятності

40. Уряд зауважив, що рішення, винесене на користь заявника, було скасоване після того, як воно набуло статусу остаточного та обов'язкового. Таким чином, було порушено право заявника на отримання коштів, присуджених йому цим рішенням. Однак Уряд вважав, що втручання не мало жодних наслідків для права заявника на отримання цих коштів, так як воно було замінене порядком отримання проіндексованих внесків. Уряд далі стверджував, що є багато інших людей, які мають вклади в Ощадному банку України і які теж не вправі витребувати свої кошти. Тому втручання у право заявника відповідало загальним інтересам та було сумісним зі статтею 1 Протоколу № 1.
41. Заявник не погодився. Він стверджував, що він ніколи не вкладав ніякі гроші в Ощадний банк. Сума, яка є предметом розгляду, була перерахована до Ощадного банку відповідним міністерством ССРСР за його винахід. Він далі запевняв, що протягом радянських часів, єдиним можливим способом для такого перерахування був Ощадний банк, а в цій конкретній справі, банк виступив як фінансовий брокер між заявником та Міністерством.
42. Суд, у світлі зауважень сторін, вважає, що скарга порушує серйозні питання щодо фактів та права відповідно до Конвенції, вирішення яких вимагає дослідження щодо суті. Тому Суд прийшов до висновку, що ця скарга не є явно необґрунтованою в сенсі статті 35 § 3 Конвенції. Жодних інших підстав для проголошення заяви непринятною Суд не встановив.

В. Щодо суті скарги

43. Уряд вважав, що не було порушення цієї норми, оскільки кошти, на які посилався заявник, не були його власністю, а втручання було зумовлене загальними інтересами.
44. Заявник не погодився. Зокрема, він наголосив на факті, що він незаконно був позбавлений майна, яке ніколи добровільно не вносилося на рахунок Ощадного банку України.
45. Суд вважає, що заявник був позбавлений присудженої йому остаточним та обов'язковим рішенням суду суми. Заявник, таким чином, мав вимогу, яка мала юридичну силу та становила "майно" в сенсі статті 1 Протоколу № 1 (пункти 38-39 вище). Беручи до увагу фінансовий стан заявника та соціальний статус, його вік та стан здоров'я, Суд вирішує, що скасування остаточного рішення, винесеного на його користь, становить непропорційне втручання у його право на мирне володіння своїм майном. Уряд не надав жодних інших пояснень для виправдання такого втручання.

46. Тому Суд приходить до висновку, що було порушення статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

47. Стаття 41 Конвенції проголошує:

“Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову компенсацію, Суд, у випадку необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію”.

A. Шкода

48. Заявник спочатку не вимагав ніякої справедливої сатисфакції. Пізніше він вимагав компенсувати 25 000 дол. США чи 125 000 грн. Заявник не уточнив, чи ця сума стосується компенсації матеріальної та/або моральної шкоди.

49. Уряд вважав, що вимоги є надмірними та необґрунтованими.

50. На думку Суду заявнику слід відшкодувати кошти, які б він отримав, якщо б остаточне рішення суду, винесене на його користь, було б виконане. Тому Суд присуджує йому 3536.42 ЄВРО компенсації матеріальної шкоди. Також Суд вважає, що заявник може розглядатись як такий, що зазнав певного розчарування та страждання в результаті встановленого у цій справі порушення. Тому Суд, на засадах справедливості, присуджує йому 5000 ЄВРО компенсації моральної шкоди.

B. Судові витрати

51. Заявник не вимагав компенсації судових витрат протягом провадження згідно з Конвенцією, або провадження в місцевих судах. Таким чином, Суд нічого не присуджує в цій частині.

C. Пеня

52. Суд вважає допустимим, що пеня повинна базуватися на граничній позичковій ставці Європейського Центрального Банку, до якої слід додати три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ОБСТАВИН СУД:

1. *Проголошує* прийнятними скарги на статтю 6 § 1 Конвенції та статтю 1 Протоколу № 1 щодо скасування остаточного судового рішення у справі заявника та непринятною іншу частину заяви.
2. *Встановлює*, що було порушення статті 6 § 1 Конвенції;

3. *Встановлює*, що було порушення статті 1 Протоколу № 1;

4. *Встановлює*:

а) що протягом трьох місяців від дати, коли рішення стане остаточним згідно з пунктом 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна виплатити заявникові 3536,42 ЄВРО (три тисячі п'ятсот тридцять шість ЄВРО та сорок два центи) компенсації моральної шкоди та 5000 ЄВРО (п'ять тисяч) компенсації моральної шкоди за курсом на день виплати та будь-який податок, який може підлягати сплаті з зазначеної суми;

б) після закінчення вищезазначених трьох місяців і до остаточного розрахунку на вказану суму нараховуватиметься відсоток у розмірі граничної позичкової ставки Європейського Центрального Банку, що діятиме протягом періоду несплати, плюс три відсоткові пункти.

5. *Відхиляє* одногосно решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою і повідомлено письмово 18 січня 2005 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

С.Долле
Секретар

Дж.- П. Коста
Голова